
A nyitrai Hungarisztika Tanszék munkájáról

ALABÁN FERENC

A nyitrai főiskola 1959. szeptember 1-jén kezdte meg működését. Mint önálló főiskolai intézmény a tanító- és tanárképzésben a Szlovák Egyetem Pedagógiai Karának, később a pozsonyi Felső Pedagógiai Iskola konzultációs központjának (1949-1956) hagyományaihoz kapcsolódik. A Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék 1960-ban alakult meg a pozsonyi Pedagógiai Főiskola magyar tagozatának Nyitrára való helyezésével. Kezdetben öt tagja volt, és a szlovákiai magyar tanítási nyelvű alapiskolák felső tagozatának magyar szakos tanárait és alsó tagozatának tanítóit képezte ki.

1960 és 1980 között az alapiskolák felső tagozata számára több mint négyszáz magyar szakos pedagógust készített fel pályájára a magyar-szlovák, magyar-orosz, magyar-német, magyar-angol és magyar-zene szakon. 1980-tól a pártállam iskolapolitikájának köszönhetően négy éven át Nyitrán egyáltalán nem volt magyar szakos képzés, majd a nyolcvanas évek második felében csupán minden második évben nyílt egy-egy kisebb létszámú szakpárosítás a magyarral. Közben, csökkentett létszámmal ugyan, a tanítóképzés rendszeres volt. A tanszéknek jelenleg 11 tagja van, extern munkaeöket is foglalkoztat és van egy magyarországi vendégtanára. Munkánk színvonalának érdekében meggondolandónak tartjuk két vendégtanár foglalkoztatását.

Az utóbbi három évben folyamatosan vettünk fel magyar szakos hallgatókat, évenként három, illetve négy-négy szakpárosítással. Most 175 magyar szakos hallgatónk van, az alapiskola alsó tagozatára a nappalin 129, a levelezőn pedig 124 diákot készítünk fel a pedagóguspályára. Ebből a kis összefoglalásból és abból a feltételezésből kiindulva, hogy a kilencvenes évek előttünk álló tanévei során a magyar szak évente három szakpárosítással nyílik, és átlagban évfolyamonként harminc diák végez, az ezredfordulógig megközelítőleg 250 magyar nyelv és irodalom szakos hagyhatja el intézményünket. A magyar nyelv és irodalom szakos és a tanítói szakos hallgatóinkon túl más, természettudományi (matematika, fizika, kémia, biológia) szakos tanárképzés is folyik iskolánkban – az anyanyelven történő oktatás ezen a szinten általában csak részben valósul meg, a tanszékek személyi ellátottságától függően.

Tanszékünk tudományos kutatói munkásságát több tudományos témafeldolgozás, monográfia és tanulmánygyűjtemény, számos pedagógiai szakszöveg, az alapiskolák és középiskolák tanulói számára írt közel két tucat tankönyv és módszertani kézikönyv bizonyítja. A tanszék tagjainak tudományos kutatói tevékenysége a magyar nyelv és irodalom alapiskolai és középiskolai tanításának, a szlovák és magyar nyelv kölcsönhatásainak vizsgálatára, a név- és nyelvjárásgyűjtésre, a bilingvizmus és bikulturáltság kérdéseinek felmérésére irányul. Figyelemreméltó eredmények születtek a szlovákiai magyar irodalom elemzésében, fejlődésének feltérképezésében, valamint az irodalomtanítás módszertani problémáinak kutatásában. A tanszék tagjai szakmai és módszertani tanácsokkal és javaslatokkal segítik az alapiskolai és középiskolai tantervek összeállítását. A tanszéken tudományos képzés nem folyik, ebben a vonatkozásban új lehetőségeket villant fel számunkra a Magyarországon bevezetendő posztgraduális tudományos képzés.

A volt nyitrai magyar szakosok közül ma már több ismert szlovákiai magyar költő, író, jó tollú újságíró, szerkesztő vagy éppen metodikus került ki. A tanszék mellett működő

ifjú alkotók és kritikusok köre, az irodalomtudományi és nyelvészeti kör hosszú éveken át eredményes munkát fejtett ki, és fő céljük, hogy tudományos munkára ösztönözzék a hallgatókat, akik aztán egy-egy dolgozatukkal az évenként megrendezett tudományos diákköri konferencián helyt tudnak állni.

Ebben az évben tanszékünk mellett a TDK iskolai fordulóján három szekcióban folyt a munka – az irodalomtudományi, a grammatikai és az onomasztikai szekcióban. Legjobb diákjaink a magyarországi testvérintézményekben is bemutatják munkáikat (Szeged, Esztergom stb.)

Eredeti elképzelésünk szerint minden magyar tagozatos hallgatónak részt kellene vennie magyarországi részképzésen, hiszen ez a tanulmányi forma pótolhatatlan. Ezt azonban az egyes évfolyamokban tanuló diákok létszáma és más okok miatt nem tudjuk megvalósítani. A jó munka és tanulmányi átlag elérésének egyik motívójává válik a részképzés, mert a gyengébbek bizony háttérbe szorulnak ezen a téren is. Az anyagi háttér – az ösztöndíj biztosításában meghatározó szerepe van a budapesti Művelődési Minisztériumnak és a magyarországi alapítványoknak. Ebben a tanévben harmadikos diákjaink kerültek ki két szemeszter idejére; a tanítószakosok egy része az esztergomi Vitéz János Tanítóképzőben, a tanárszakosok egy része pedig a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen, a szegedi Juhász Gyula Tanárképzőben, a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképzőben gyarapítják ismereteiket. Ezen kívül más, rövidebb, alkalmi magyarországi tartózkodásra nyílik lehetősége diákjainknak nyári egyetemen, tudományos rendezvényeken, diákköri konferenciákon és különböző versenyeken. A Szép magyar beszéd kiejtési versenyen, a vers- és prózamondó versenyeken, a helyesírási versenyen diákjaink ebben a tanévben is részt vettek – jórészt eredményesen.

1992-től intézményünkben jelentős változások voltak – de jure Nyitrai Egyetemmé alakult, de facto azonban az egyetem nem jött létre. Végül is tavaly ősszel felvette a Pedagógiai Főiskola nevet és akadémiai közössége három karra tagolódott: a Humán Tudományok Karára, a Természettudományi Karra és a Pedagógiai Karra. A tavalyi év júniusától jött létre intézményünkben a Nemzetiségi Kultúrák Kara is, mely a szlovákiában élő nemzetiségek művelődési és kultúrálódási igényeit igyekszik kielégíteni. Tanszékünk a negyedik kar eddig ismert koncepciótervezetében nem vélte felfedezni a szlovákiai magyar tanító- és tanárképzés eddiginél magasabb szintre való emelését és az ezt szolgáló garanciákat, ezért nem kötelezte el magát mellette.

Tanszékünk ebben az átmenetben, az átszervezések során új helyre került: a Humán Tudományok Karán belül a Hungarisztika Tanszék nevet vette fel. Ez a tény pillanatnyilag lényegesen nem változtat eddigi munkáján, de a jövőben kiszélesedik feladatköre és küldetése. A név kötelez. A tanító- és tanárképzés feladatain túl ez elsősorban a kutatói témák kibővítését, gazdagítását jelenti. E vonatkozásban az alternatív tanítási módszerek, a kommunikáció, a komparatiztika, az összehasonlító nyelvészet és a kisebbségi lét nyelvi, kulturális és irodalmi vonatkozásainak kutatása kap majd hangsúlyos szerepet és funkciót.

Törekvésünk egyik fő célkitűzése: az önállóság minél nagyobb fokú elérése. Sokszor rajtunk kívülálló tényezők befolyásolják sorsunkat, ügyeink intézését, kezdeményezéseinket. Egyre inkább rádöbbenünk azonban arra, hogy új viszonyaink között saját erőnkől, leleményből és kitartásból kell vizsgáznunk ahhoz, hogy elérjük céljainkat. Ezt bizonyítja az is, hogy a múlt év szeptemberében a Hungarisztika Tanszéknek sikerült megszerveznie azt a nemzetközi nyelvészeti konferenciát (5. Élőnyelvi Konferencia), amelyre hat ország legjobb magyar nyelvészei jöttek el. E konferencia szakmai visszhangja örömmel tölt el minket.

Ebben az évben a tanszék négy tudományos összejevetelt szervezett. Onomasztikai, szakmódszertani, valamint az *Arany A. László* emlékének szentelt tudományos szeminárium után október végén rendezte meg a Rendszerváltás és irodalom című műhelyszemináriumot, melyen a legidősebb és egyben legizgalmasabb irodalommal, a kisebbségi irodalmakkal kapcsolatos néhány fontos kérdés került megtárgyalásra. A rendezvény témáját elsősorban az utóbbi években Közép-Európában zajlott politikai rendszerváltás és az irodalom kapcsolatának következtében felszínre került magyar irodalmi vonatkozások motiválták, s az ezzel összefüggő kisebbségi irodalmak alakulása, fejlődése

désének problémái, a kisebbségi irodalomtörténet-írás megoldásra váró gondjai, s nem utolsósorban a hosszú évtizedekig egyetlen irodalmi lapunkként működő Irodalmi Szemle 35 éves fennállása. A jövő évi tudományos rendezvényeink közül ki fog emelkedni a Balassi Bálint halálának 400. évfordulója tiszteletére szervezendő emlékünnepe, valamint a zboralji magyar nyelvjárások gyűjtésének és feldolgozásának kérdésével foglalkozó konferencia.

Persze a tanszék gondjai nem elhanyagolhatóak: évek óta problémát jelent a személyi állománynak a szükségleteknek megfelelő, kellően felkészült szakemberekkel való kibővítése. Az okokat sokáig lehetne sorolni. Emiatt vagyunk kénytelenek extern és óraadó munkaerőket is alkalmazni. A tanszék műszaki ellátottsága is további javítást igényelne, de nagy szükségünk lenne egy speciális szemináriumi helyiségre és annak berendezésére. Szakkönyvtárat sikerült berendeznünk az utóbbi időben a diákjaink számára, azonban ez is bővítésre és felrészítésre szorul. Mindemellett nem mondtunk le a tanszék mellett működő kutatói csoport (kabinet vagy részleg) létrehozásáról sem. A tanszék segéd-eszköz-ellátmánya minimális.

A Szlovákiában végbemenő politikai rendszerváltás tagadhatatlanul számos dolgot biztosított a demokratikusabb életformához való berendezkedésre, viszonyaink részbeni normalizálására. Hatott ez az iskolaügyre és ezen belül a pedagógusképzésre, melyet azonban meghatároznak a nacionalizmus ellentmondásai és gondjai. Egy példa: Iskola-rendszerünkben az alternatív iskolák –, amelyről bizonyára a tisztelt olvasó is hallott – létrehozásának szándéka nem jelent egyebet, mint a magyar tannyelvű iskolák működésének szűkítését, az anyanyelvi oktatás megkérdőjelezését. Elfogadhatatlan, hogy a magyar iskolákban csak a humán veretű tárgyakat tanítsák anyanyelven, a többit pedig szlovákul, mert ez nem alternatíva, hanem egyértelműen leépülés. Az ilyen kezdeményezéseket elutasítjuk és tiltakozunk ellenük. A szlovák nyelv elsajátításához a hatékonyabb nyelvtanulási módszerek kellene, nem az anyanyelvi oktatás csökkentése. E téma megvitatása egyébként számos politikai és szakmai fórum programján szerepel.

Nyilvánvaló, hogy jelenünk legidőszzerűbb kérdései közé tartozik a szlovákiai magyar pedagógusképzés kérdésének megoldása. Elsősorban azért, mert kisebbségünk nyelvi és etnikai identitása megőrzésének szempontjából ezek az értelmiségiek a kulcs emberek, a kisebbségben élőknek a diplomások közül rájuk van a legnagyobb szüksége. Intézményünk magyar tagozata, és ennek tengelyében a Hungarisztika Tanszék is központi szerepet foglal el ebben a csomagban, még akkor is, ha különböző regionális és helyi kezdeményezések által különböző konzultációs központok jönnek létre Szlovákia déli városaiban – Komáromban, Dunaszerdahelyen, Királyhalmecen. Magyarországi segítséggel csökkenthetjük a pedagógushiányt, de ez nem oldja meg minden gondunkat.

Azon fáradozunk, hogy elsősorban szlovákiai magyar forrásokból, de hathatós magyarországi szakmai segítséggel, megteremtjük a színvonalas tanító- és tanárképzést.